

6. Залевская А.А. Межкультурный аспект проблемы ассоциации. *Словарь ассоциативных норм русского языка*. Москва, 1977. С. 46 – 52.
7. Кожевникова Н.А. Словоупотребление в русской поэзии начала XX века. Москва: Наука, 1986. 253 с.
8. Сюта Г.М. Цитатний тезаурус української поетичної мови XX століття. Київ: КММ, 2017. 384 с.
9. Тараненко А.А. Языковая семантика в ее динамических аспектах. Київ: Наук. думка, 1989. 256 с.
10. Франко І.Я. Из секретів поетичної творчості. *Зібрання творів у 50 т.* Т. 31. Київ: Наук. думка, 1981. С. 45 – 120.
11. Щур Г.С. О типах лексических ассоциаций в языке. *Семантическая структура слова: Психолингвистические исследования*. Москва: Наука, 1971. С. 140 – 151.

Iryna Ivanenko

NOTION ASSOCIATION, ASSOCIATIVITY IN MODERN LINGUISTYLISTICS

The article deals with the scientific determination of notions *association* and *associativity*. They are defined as active metalingual units of the modern linguistics, in particular linguostylistics. Historical and historiographical aspects of the question are considered. The principles of typology of associations are described. Varieties of associative structures are described.

Keywords: association, associativity, associative field, associative-semantic field, associative-figurative field, associative-shaped row.

УДК 811.161.2'801.612'373.46

Г.С. КОБИРИНКА
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ АКЦЕНТОЛОГІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті проаналізовано етапи введення в науковий обіг та функціонування акцентологічної термінології в українському лінгвістичному просторі. Простежено, як сприймали і розуміли дослідники таке складне явище як наголос, адже від цього залежить і розвиток термінологічної бази. З'ясовано, якими термінами позначені явища наголошення слів у стародавніх українських граматиках та проаналізовано їхнє подальше функціонування в українському мовознавстві.

Ключові слова: наголос, акцент, акцентологія, термін, український лінгвістичний простір.

Акцентологія як розділ мовознавства, що вивчає природу наголосу, його функціонування, а також мовні засоби, пов'язані з наголосом, має свій багатий поняттєвий термінологічний апарат, зокрема це: *наголос*, *наголошення*, *наголошений* чи запозичені з грецьких граматик латинського походження *акцент*, *ак-*

© Г.С. КОБИРИНКА, 2019

центуація, грецького – *просодія* і похідні від них *акцентуаційний*, *акцентний*, *просодичний*, а також словосполучення *акцентна парадигма*, *акцентуаційна крива*, *тип*, *акцентологічна концепція* тощо. Як і кожна наука, акцентологія має інтернаціональний характер: над розробленням її термінологічної бази й теоретичних питань працювали слов'янські та неслов'янські дослідники (А. Мажуранич, А.Х. Востоков, Я.К. Грот, О.О. Потебня, П.Ф. Фортунатов, Р.Ф. Брандт, О.О. Шахматов, І.І. Огієнко, Ф. де Соссюр, А. Лескін, А. Мейє, Т. Лер-Сплавінський, О. Белич, Н. Ван-Вейк, Л.А. Булаховський, Х. Станг, В.Г. Скляренко, А.А. Залізник, В.М. Винницький, В.А. Дибо, В.М. Ілліч-Світич, В.В. Колесов, В. Лефельдт та ін.).

Мовознавці зазначають, що акцентологія – молода наука, зародилася в кінці ХІХ ст., хоча явища наголошення зафіксовані в давніх українських пам'ятках, починаючи з ХVІ ст. (найдавнішою українською акцентованою пам'яткою є Острозька Біблія (1581 р.) [20, с. 5]).

Про становлення української акцентології як науки свідчать дослідження О.О. Потебні «Ударение» [18], студії К.М. Ганкевича, І.Г. Верхратського, Я. Гануша про наголос у малоруській мові, опубліковані в авторитетному німецькомовному славістичному часописі кінця ХІХ – початку ХХ ст. – «Архіві слов'янської філології»¹, а також давні граматики, у яких звернено увагу на наголос. Зокрема, першою в українському мовознавстві друкованою граматикою живої української народної мови є «Грамматика малоросійскаго нарѣчя...» О.П. Павловського (1818).

Засади порівняльно-історичної акцентології розробив Л.А. Булаховський, який зокрема довів залежність низки фонетичних змін від акцентних особливостей, успадкованих українською мовою від спільнослов'янської прамови. Вагомим внеском у розвиток історичної акцентології української мови є праці В.Г. Скляренка, у яких висвітлено походження і розвиток праслов'янських інтонацій, акцентних парадигм, реконструйовано акцентні парадигми різних морфологічних класів від пізньопраслов'янського періоду до сучасного стану. Для дослідження історії українського наголосу цінними є також дослідження І.І. Огієнка, З.М. Веселовської, В.Б. Задорожного, В.Ю. Гальчук, І.Ю. Гальчука, К.В. Тішечкіної, С.С. Пономаренка, які можна використати для подальшого розроблення наголосових питань. Закономірності, тенденції наголошення сучасної української літературної мови ґрунтовно досліджено в працях В.М. Винницького.

Наша мета – проаналізувати етапи введення в науковий обіг та функціонування акцентологічної термінології в українському лінгвістичному просторі.

Відповідно до мети поставлено такі завдання: 1) простежити, як сприймали і розуміли дослідники таке складне явище як наголос, починаючи з ХVІ ст., адже від цього залежить і розвиток термінологічної бази; 2) з'ясувати, якими термінами позначені явища наголошення слів у стародавніх українських гра-

¹ «Архів слов'янської філології» заснував і редагував В. Ягич упродовж 38 років (1876 – 1914); часопис долучився до піднесення ролі й авторитету слов'янської науки в цілому та українського мовознавства, української акцентології зокрема серед європейської громадськості. За дослідженням Т.О. Маньковської, «усього в 42 річниках «Архіву» (1876–1929) було вміщено близько 60 українознавчих (або таких, що торкалися цієї тематики) статей та рецензій, половина з яких присвячена питанням української лінгвістики – фонології, граматики, лексикології та діалектології» [12].

матиках та проаналізувати їх подальше функціонування в українському лінгвістичному просторі.

1. Акцентологію дослідники трактували по-різному: як окремий розділ граматики (у давніх граматах наголос є окремим складником, зокрема: «Грамматика доброглаголиваго еллино-словенскаго языка», яку написали учні Львівської братської школи під керівництвом митрополита Арсенія (1591 (Адельфотес)), «Грамматика словенска...» Л. Зизанія² (1596 р.), «Грамматіки славенскаїа правильное Сунтагма» М. Смотрицького (1619 р.)³, «Грамматика слов'яно-руська» М. Лучкая (1830)⁴); окремий розділ мовознавства (про те, що вчення про наголос стане окремим розділом мовознавства передбачав О.О. Потебня⁵ [17, с. 10; 18, с. 20], його ідею розвинули В.Г. Складенко [21, с. 16], В.М. Винницький [5, с. 15] та їх учні); як розділ фонетики (С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер⁶, Л.А. Булаховський [4, с. 60], О.О. Селіванова [19, с. 23]); один із розділів просодеміки (О.О. Селіванова [19, с. 23]); як суперсегментну одиницю (С. Канцельсон [9, с. 139 – 141], Н.І. Тоцька [22, с. 70 – 73], В.М. Винницький [5, с. 18]); як складник морфології (Є. Тимченко⁷); у граматичних працях сер. ХХ – поч. ХХІ ст. словесний наголос проаналізовано у морфологічному та фонетичному аспектах, звернено увагу на взаємозалежність наголосу і фонетичних процесів із морфологічними особливостями словозміни (СУМ Ф; СУМ М; Грищенко; Морфемна структура; Вихованець; Грамматика).

Як свідчить викладений вище матеріал, дослідники української системи розуміли наголос як важливе явище у мовній структурі, окрім часокількісних характеристик та експірації, які впливають на якість голосних і приголосних у наголошених і ненаголошених складах, звертали увагу на рухомість словесного наголосу, вільність, не прив'язаність до складу, морфеми, адже наголос має найбільшу вагу в тих мовах, де він є рухомим, оскільки одне й те саме слово, але по-різному наголошене, може набувати цілком відмінних значень. І.Г. Верхратський підкреслював, що «граматично досконала, але неправильно акцентована мова для тих, хто її добре знає, – це те саме, що для гурмана вино без запаху» [26, с. 384, 381 – 412]. Проте не у всіх граматичних працях наголос

² В.В. Німчук зазначив, що «своєю працею Л. Зизаній узаконував позначування наголосів у писаних та друкованих текстах, що певним чином сприяло унормуванню акцентуації як церковнослов'янської, так і східнослов'янських мов: незважаючи на штучність розрізнення трьох типів, запропоновані значки фактично вказували на місце звичайного наголосу в словах» [15].

³ «Грамматіки славенскаїа правильное Сунтагма» М. Смотрицького відіграла важливу роль у нормуванні наголосу церковнослов'янської й української мов [23, с. 130 – 132; 16, с. 102].

⁴ «Грамматика слов'яно-руська» М. Лучкая – перша українська грамматика на Закарпатті, у якій використано народно-розмовну мову та фольклор. В одному із розділів «Граматики слов'яно-руської» – «Про наголос або акцент – ѿ оудареніи гласа» – М. Лучкая зазначив, що найважчим розділом граматики є «розділ про наголошування слів та інтонацію. Навіть корінні русини, які добре знають мову, в цьому відношенні відчують не малу трудність і можуть помилятися» (Лучкая, с. 149)

⁵ О.О. Потебня наголос вивчав не як окрему систему, а у зв'язку з морфологією та словотвором [17, с. 10; 18 20].

⁶ У праці С. Смаль-Стоцького і Ф. Гартнера «Грамматика руської мови», яка складається традиційно на той час із чотирьох частин, «Наголос» є одним із підрозділів першої частини – «Звуки» (Смаль-Стоцький, с. 9 – 11).

⁷ В «Українській граматиці» Є. Тимченка (1907) типи наголосів і закони їх переходу викладено в морфологічній частині (Тимченко).

був об'єктом аналізу. У свій час К.М. Ганкевич зазначив, що до наголосу ставилися як до другорядного елемента мови, оскільки «у малоруській граматичній науці на нього або зовсім не звертали уваги, або ставилися до нього як до пасинка»⁸ [24, с. 289 – 297; 7]. Окрім того, що граматисти ігнорують наголос, вони ще й, зауважив М. Лучкай, «або розходяться, або ж, як Мразович, відсилають до священних книг. Але черпати це (про наголос) із релігійних книг справа довга та й не певна, бо релігійні книги в цьому пункті розходяться в залежності від часу, а також від місця видання» (Лучкай, с. 149). Таке ставлення до наголосу М. Лучкай пояснює тим, що «в старі часи мало турбувалися про наголос, бо вважали, що кожен слов'янин разом з мовою дістає і його модуляцію» (Лучкай, с. 150). На думку польського мовознавця Є. Куриловича, питання наголосу, зокрема його історія, залишалися поза увагою дослідників, оскільки, аналізуючи питання морфології, можна абстрагуватися від наголосу, докладний опис граматики можливий і без аналізу наголосу, але не можна вивчати наголос, не взявши до уваги морфологічну будову слова [25, с. 233 – 234]. Насправді, як стверджують сучасні дослідники, наголос утворює універсальну систему, яка координує граматику і фонологію (Морфемна структура).

2. Учення про наголос дослідники називали по-різному:

– «Просодія» (Грамматика);

– «Просодія»⁹/ «Припало» («припало» – термін Л. Зизанія, який він вживає паралельно з терміном грецького походження «просодія» (Зизаній));

– «Просодія» / «Удареніє» / «Припѣтіє» (Смотрицький);

– «Наголос» / «Акцент» / «Оудареніи гласа» (Лучкай, с. 149 – 150);

– «Ударение» [18];

– «Наголос» [13; 14, с. 358 – 367];

– «Акцентологія» (Л.А. Булаховський, В.Г. Скляренко, В.М. Винницький).

Термін *просодія*, запозичений з лат. *prosōdia* «просодія, тонічний акцент, часокількість складу», походить від гр. *προσῳδία* «пісня з акомпанементом; наголос; орфографічний знак наголосу, придишу, часокількості» (ЕСУМ II, с. 604); сьогодні цей термін вживають в різних галузях: мовознавстві, літературознавстві, музиці; у мовознавстві – це вчення про просодичні елементи мовлення (мелодика, відносна сила вимови слів та їхніх частин, співвідношення відрізків мовлення по довготі, загальний темп мовлення, паузи, загальне темброве забарвлення тощо) та їхнє функціонування, «в українській мові до просодичних елементів належить лише словесний *наголос*» [21, с. 557].

Одиницею просодичного рівня є *просодема* [1, с. 367; 5, с. 15; 9, с. 139 – 141], яку характеризують як одиницю супрасегментного рівня мови, що представляє особливості наголосу, мелодики, тону, ритму, інтенсивності, темпу, тембру вимови, паузи [19, с. 605].

Термін *акцентологія* (за походженням напівлатинський, напівгрецький), яким активно послуговуються мовознавці, у слов'янському просторі починає функціонувати з кін. XIX ст., часу виходу дослідження російського мовознавця

⁸ Зокрема, К. М. Ганкевич мав на увазі граматику І. Вагилевича «Грамматика малоруської мови в Галичині» (1844, опублікована 1845, польською мовою), Й. Левицького «Грамматика руської або малоруської мови в Галичині» (1834), М. Осадци «Грамматика малоруської мови».

⁹ Почерговість варіантів подаємо так, як в авторів.

Р.Ф. Брандта «Начертание славянской акцентологии» (1880 р.)¹⁰. Саме тому дослідники і зазначають, що вперше в науковий обіг увів цей термін Р.Ф. Брандт [21, с. 16; 10]. Водночас сам Р.Ф. Брандт зауважує, що цей термін придумав не він, і його походження йому не відомо і водночас обґрунтовує, чому для окреслення науки про наголос вибрано термін *акцентологія*, а не *просодія*. Недоліками слова *просодія* дослідник передусім вбачає в незручності утворювати похідні, зокрема дієслово на позначення розставляти просодії та віддієслівний іменник розставляння просодій; а також у рівнозначності термінові *акцент*, й у тому, що термін *просодія* вже вживається в дещо іншому значенні [3, с. II].

Об'єктом дослідження акцентології як розділу мовознавства є *наголос*, синонім до нього – *акцѐнт*. Наскільки акцентологічні терміни є точними і чітко відображають суть окресленого явища? Розробляючи термінологічну базу акцентології, Р.Ф. Брандт вводив у науковий обіг слова із латинської, грецької граматики, творив неологізми і неодноразово вагався, який термін вживати: «я никакъ не могу рѣшиться говорить объ удареніи (или акцентіе) тамъ, гдѣ дѣло идетъ о письменномъ знакѣ ударенія (который я называю просодіей), или обозначать имъ способъ произношенія и размѣщенія удареній (акцентовъ), для котораго я образовалъ слово акцентовка» [3, с. II].

Попри те, що ознакою терміна є однозначність у межах окремої галузі, зазначені терміни є багатозначними, термін *акцент* має ширше значення, ніж *наголос*, пор.:

Наголос – виділення фонетичними засобами одного зі складів у слові (словесний наголос), слова в синтагмі (синтагматичний наголос), синтагми у фразі (фразовий наголос) [21, с. 404]; а також *наголос* – діакритичний знак, яким позначають на письмі виділений фонетичними засобами склад у слові.

Акцѐнт – «запозичення з французької мови; фр. accent «наголос» пов'язане з лат. accentus «т. с.»...; лат. accentus є калькою гр. προσηφδία «наголос» (ЕСУМ I, с. 59); окрім того самого значення що й *наголос*, це ще і своєрідне вимовляння звуків, особливість вимови [докл. див.: 21, 16].

Водночас В. Лефельдт пропонує розрізняти ці терміни як два феномени, зокрема: *акцент* використовувати до абстрактних об'єктів дослідження; *наголос* – до конкретних об'єктів дослідження; обидва терміни доповнюють один одного, але не повинні змішуватися [11, с. 13]. На думку автора, у кожній складовій абстрактній словоформі виділяється тільки один її склад чи голосний цього складу як акцентна позиція цієї словоформи. Про цю позицію дослідник образно каже, що на абстрактному рівні вона «несе» акцент відповідної словоформи (*читáла, тогб...*), оскільки автор вважає, що конкретні словоформи – це похідні відповідних абстрактних словоформ. Таким чином, кожна абстрактна словоформа пропонує / рекомендує свій акцент [11].

А.А. Залізняк синонімом до *наголосу* як способу розставлення, виділення одного зі складів у словоформах чи словах, так само, як і свого часу пропонував

¹⁰ Зауважимо, що Р.Ф. Брандт поставив перед собою завдання створити зіставну акцентологію всіх слов'янських мов, однак наводить поодинокі свідчення з української мови; у праці «Начертание славянской акцентологии» (1880) автор зосередив увагу переважно на аналізі іменників і тільки частково – інших частин мови. В.Ю. Франчук звертає увагу на те, що О.О. Потебня в праці «Ударение» не вживає терміна акцентологія; саме цей факт дає підстави припускати, що працю про наголос О.О. Потебня написав раніше, аніж Р.Ф. Брандт «Начертание славянской акцентологии» (1880) [18].

Р.Ф. Брандт, вважає термін *акцентівка* (напр., *кореневий наголос* чи *коренева акцентівка*) [8, с. 5; 3, с. II], але в українському мовознавстві цей термін не прижився, передусім, на нашу думку, тому, що він (термін) утворений за російською моделлю.

Для того, щоб уникнути неоднозначності терміна *наголос* дослідники пропонують вживати термін *акцентема*, по-різному його трактуючи: як структурний елемент мови, а наголос – її мовленнєва реалізація; «існують мовно-мовленнєві паралелі: фонема – звук, акцентема – наголос» [5, с. 16]; як «тип, узагальнення, суперсегментна фонологічна одиниця, яка є ознакою кожного слова та їх форми», немає статусу самостійності, окремо не існує [5, с. 15]; як найменша базова одиниця акцентології (або словесний наголос словоформи) [6, с. 11 – 13]; як основна фонаційна одиниця мовлення [2, с. 24 – 25]. Проте думку Д.Х. Баранника спростовують, аргументуючи тим, що основною фонаційною одиницею мовлення є фонема [5, с. 16].

Похідним від терміна *акцент* є *акцентуація*, від *наголос* – *наголошення*, *наголошування*, які, на думку В.М. Винницького, не повністю еквівалентні за своїм ужитком, оскільки «термін «акцентуація» вживається як ширше, родове поняття (гіперонім)», до складу якого входять «видові поняття (гіпоніми): наголос (акцент) і наголошування (наголошення, акцентування)» [5, с. 18 – 19]. Термін *акцентуація* може вживатися до мови в цілому (*праслов'янська акцентуація*, *сучасна акцентуація*). У цьому випадку можливий і термін *наголос*, але лише там, де характерний один тип просодичного виділення (*сучасний наголос*, але не *праслов'янський наголос*) [8, с. 6]. У лінгвістичних працях, з одного боку, зазвичай не розрізняють прикметники, утворені від *акцентуація*, – *акцентний* чи *акцентуаційний* [8, с. 6], а, з іншого боку, усталилося вживання *акцентна парадигма* – для праслов'янських баритонованої, окситонованої, рухомої парадигм, *акцентуаційний тип* – для характеристики сучасної системи. Водночас зауважимо, що віддієслівні іменники *наголошення*, *наголошування* доцільно диференціювати: від *наголос* – *наголошення*, а також прикметник *наголосова* (система, характеристика), а від *наголошувати* – *наголошування*.

Досліджуючи українську діалектну акцентну систему, науковці також послуговуються термінами *наголос*, *акцент* із таким самим окресленням, як і в літературній мові, надаючи перевагу термінові *наголос*, пор.: *наголос* (Верхратський 1899; Верхратський 1901; Охримович, с. 1 – 64; Гнатюк; Гладкий, с. 131; Панькевич; Пиртей; Пшепюрска-Овчаренко; Лесів); *акцент* (Рабій-Карпинська; Штібер); *наголос / акцент* (Охримович, с. 1, Тимченко, с. 15; Кобилянський, с. 24).

Отже, як свідчить проаналізований матеріал, акцентологічна термінологія ґрунтувалася на греко-латинському підґрунті: автори давніх граматики кін. XVI – XVII ст. послуговувалися термінами граматики класичних мов, які «сприймалися як зразок розвиненості і впорядкованості... Оригінальність того чи іншого вченого виявлялася насамперед у тому, як він у поняттях і термінах своєї доби зміг дослідити чи описати слов'янську систему» [16, с. 8].

Питання про шляхи проникнення в українську мову слів, запозичених із інших мов, та чинники сприяння цьому процесові є складними і не завжди прозорими, адже це може бути безпосереднє чи опосередковане (здебільшого через посередництво російської мови на територію Східної України, польської –

Західної України) запозичення. Дослідники, спираючись на те, що в Україні XVI – XVII ст. був високий рівень освіти, українські вчені того часу знали грецьку й латинську писемності, припускають, що «більшість запозичень цього часу з латинської мови могла бути засвоєна українською безпосередньо, паралельно з засвоєнням тих самих слів польською мовою» (ЕСУМ, с. 10).

Історичні обставини склалися так, що з XIX ст. українські мовознавці вийшли за рами греко-латинської теорії, виявляли особливості української системи в цілому та наголосової зокрема, що спонукало й до розроблення теоретичної, термінологічної бази.

У сучасних лінгвістичних працях дослідники послуговуються власнеукраїнськими та запозиченими термінами: *наголос – акцент, акцентуація; наголошувати – акцентувати; наголошування, наголошення – акцентування; наголосовий – акцентний, акцентуаційний; наголошений – акцентований.*

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Москва: Советская энциклопедия, 1966. 606 с.
2. Баранник Д.Х. Наголошування складних слів. *Українська мова і література в школі*. 1973. № 6. С. 24 – 30.
3. Брандт Р.Ф. Начертание славянской акцентологии. Санктпетербургъ: Типографія императорской академіи наукъ, 1880.
4. Булаховський Л.А. Вибрані праці: в 5 т. Т. I. Загальне мовознавство. Київ: Наук. думка, 1975. С. 60.
5. Винницький В.М. Українська акцентна система: становлення, розвиток. Львів: Біблос. 578 с.
6. Вовк П.С. Теорія центрів і периферії фонологічної та акцентологічної систем. Київ: ІЗМН, 1997. 164 с.
7. Ганкевич К.М. Внесок до вчення про малоруський акцент. (Ein Beitrag zur Lehrevomkle in russischen Accent): *Архів слов'янської філології*. 1877. Т. 2. С. 110 – 125.
8. Зализняк А.А. От праславянской акцентуации к русской. Москва: Наука, 1985. 432 с.
9. Канцельсон С.Д. Фонемы, синдемы и «промежуточные» образования: Фонетика. Фонология. Грамматика (к семидесятилетию А.А. Реформатского). Москва: Наука, 1971. С. 139 – 141.
10. Караман С.О. Сучасна українська літературна мова. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=5955>
11. Лефельдт В. Акцент и ударение в русском языке. Москва: Языки славянской культуры, 2006. 248 с.
12. Маньковська Т.О. Проблеми лінгвоукраїністики в науковій спадщині В. Ягича: автореферат дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ. 2005. 20 с.
13. Митрополит Іларіон. Український літературний наголос. Вінніпег: Наша культура, 1952. 304 с.
14. Наконечний М.Ф. Наголос: Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / Відп. ред. М.А. Жовтобрюх. Київ: Наук. думка, 1969. С. 358 – 369.
15. Німчук В.В. URL: <http://izbornyk.org.ua/nimchuk/nim11.htm>
16. Німчук В.В. Мовознавство на Україні в XIV – XVII ст. Київ: Наук. думка, 1985. 224 с.
17. Потєбня А.А. Замѣтки о малорусскомъ нарѣчїи. Воронеж, 1871. С. 10.
18. Потєбня А.А. Ударение. Подготовила к изданию В.Ю.Франчук. Киев: Наук. думка, 1973. 172 с.
19. Селіванова О.О. Акцентологія: Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011. С. 23.

20. Скляренко В.Г. Нариси з історичної акцентології української мови. Київ: Наук. думка, 1983. 240 с.
21. Скляренко В.Г. Акцентологія. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ, 2007. С. 16.
22. Тоцька Н.І. Фонетика і фонологія: Сучасна українська літературна мова. Київ: Вища школа, 2002. С. 16 – 76.
23. Чепіга І.П. Вчення М. Смотрицького про просодію орфографічну: Східнослов'янські граматики XVI – XVII ст. Київ: Наук. думка, 1972. С. 130 – 132.
24. Hankiewicz C. Über den Accent der Verba im Kleinrussischen. Berlin, 1877. Bd. 2. S. 289 – 297.
25. Kuryłowicz J. Do metodyki badan akcentowych. *Esquisses linguistiques*. Wrocław – Kraków, 1960. С. 233 – 234
26. Werchratskij J. Einweiterer Beitrag zur Betonung im Kleinrussischen. Berlin, 1879. Bd. 3. S. 381 – 412.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

Вагилевич – Вагилевич І. Граматика малоруської мови в Галичині. 1845.

Верхратський, 1899 – Верхратський І. Знадоби для пізнання угорско-руських говорів. Ч. І. Говори з наголосом рухомим: Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Т. XXVII – XXX із відбитка. Львів, 1899.

Верхратський, 1901 – Верхратський І. Говори з наголосом сталим: Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. XL, XLIV, XLV і відбиток. Львів 1901.

Вихованець – Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2004. 400 с.

Гладкий – Гладкий П. Говірка села Блиставиці Гостомського району на Київщині: Український діалектологічний збірник. Книжка І. Київ, 1928. С. 93 – 141.

Гнатюк – Гнатюк В. Русини Пряшівської єпархії і їх говори: Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Т. XXXV.

Граматика – Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. Київ, 2017. 752 с.

Адельфотес – Адельфотес Грамматика доброглаголиваго еллино-словенскаго язика ... Львів, 1591.

ЕСУМ I – Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т. 1. Київ: Наук. думка, 1982. Т. 1. С. 59.

ЕСУМ II – Етимологічний словник української мови: у 7 т. Т. 4. Київ: Наук. думка, 2003. С. 604.

Зизаній – Зизаній Л. Грамматика словенска... Вільно, 1596. 190 с.

Кобилянський – Кобилянський Б. Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття. *Український діалектологічний збірник*. Кн. I. Київ, 1928. С. 1 – 92.

Лесів М. Українські говірки в Польщі. Варшава, 1997. 495 с.

Левицький – Левицький Й. Граматика руської або малоруської мови в Галичині. 1834.

Лучкай – Lutskey M. Grammatica Slavo-Ruthena. Budaе, 1830 (Українською мовою видана у Києві 1989 р.).

Морфемна – Морфемна структура слова / Відп. ред. М.М. Пещак. Київ: Наук. думка, 1979. 336 с.

Охримович – Охримович В. Про наголос в українсько-руській мові. *Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові*. Т. 33. 1900. С. 1 – 64.

Пиртей – Пиртей П. Лемківські говірки. Фонетика і морфологія. Горлиці, 2013. 199 с.

Пшепюрська–Овчаренко – Пшепюрська–Овчаренко М. Мова українців Надсяння. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Перемишль: Перемиський відділ ОУП, 2007. 300 с.

Рабій-Карпинська – Рабій-Карпинська С. Бойківські говірки: Зб. статей. Зібрав і до друку підготував Володимир Пилипович. Перемишль: Перемиський відділ ОУП, 2011. 187 с.

Смаль-Стоцький – Смаль-Стоцький і Т. Гартнер С. Граматика руської мови. Третє перероблене виданє. Відень, 1914. С. 9 – 11.

Смотрицький – Смотрицький М.Г. Граматіки славенскиа правильное Сунтагма. 1619.

СУМ Ф – Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика / Відп. ред. М.А. Жовтобрюх. Київ: Наук. думка, 1969. 436 с.

СУМ М – Сучасна українська літературна мова. Морфологія / Відп. ред. В.М. Русанівський. Київ: Наук. думка, 1969. 584 с.

Грищенко – Сучасна українська літературна мова. За ред. А.П. Грищенка. Київ: Вища школа, 2002. 440 с.

Тимченко – Тимченко С. Українська граматики. Київ. 1917.

Штібер – Stieber Z. Dialekt Łemków. Fonetyka i fonologia. Wrocław, 1982. S. 6 – 7.

Galyna Kobyrnka

THE PROBLEM OF ACCENTOLOGIC TERMINOLOGY

The study analyzes the stages of introduction into scientific circulation and functioning of the accentological terminology in the Ukrainian linguistic area. There is followed up how the researchers perceived and understood such a complex phenomenon as an emphasis because the development of the terminology base also depends there on. It is established what concepts indicate the phenomenon of the words accentuation in the ancient Ukrainian grammar and analyzed their further functioning in the Ukrainian linguistic area.

К е у в о р д с : emphasis, accent, accentology, concept, Ukrainian linguistic area.

УДК 811.161.2:801.66

Л.В. МОВЧУН

м. Київ, Україна

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ВИДІВ РИМ ЗА ГРАМАТИЧНОЮ ОЗНАКОЮ

У статті висвітлено підходи до класифікації рим за граматичною ознакою; визначено класифікаційні параметри рим; проаналізовано групу термінологічних одиниць на позначення видів рим за частиномовною належністю римокомпонентів, морфемною локалізацією співзвучних елементів та парадигматичними зв'язками між римовими словами.

Ключові слова: рима, класифікація рим, види рим, римокомпонент, морфема, термін.

Актуальне завдання сучасної української римології – упорядкування її терміносистеми, у якій термінологічні одиниці на позначення видів рим за різними класифікаційними параметрами утворюють чи не найбільш розгалужений і

© Л.В. МОВЧУН, 2019